

Jesen zamujenih vremenskih priložnosti

Vreme in razmere v gorah v meteorološki jeseni 2010

✍ Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik²

Med najbolj prizadetimi ob septembrskih poplavah so bila naselja v Dobrepoljski dolini. FOTO: MIHA PAVŠEK

Zima je že v polnem razcvetu, mi pa spet pogrevamo staro vremensko zgodbo, tokrat o minuli jeseni. Na voljo smo ji dali – da nam predstavi lepo vreme – celih 91 dni in kar 13 vikendov. Ona pa nas je meni nič tebi nič odpravila z enim lepim in dvema še sprejemljivima vikendoma, za vse druge pa je najbolje, da jih čim prej pozabimo. Sicer pa smo slednje že zdavnaj storili, saj je bil zadnji mesec meteorološke jeseni neučakan in nam je še pred koncem

postregel z zimskim menijem. Morda je bila jesen 2010 prav zaradi tega nekaj posebnega, saj so bili lepi razgledi in pisani pokrajinski prizori prej izjema kot pa pravilo. Blagor tistemu, ki mu je uspelo ujeti katerega od teh, pa čeprav le v fotografski objektiv ali pa s pogledom čez priostrene visokogorske grebene in prijaznejša, zaobljena sredogorska slemena.

"Če jeseni ni kam dajati, spomladi ni kje jemati," pravi eden od številnih kmeč-

kih pregovorov, povezanih z jesenskim vremenom. Zdaj že vemo, da je za minulo jesen precej prikladnejši tisti, ki pravi, da "je jeseni za vsakim grmom dež". Pri čemer lahko grme zamenjamo z gorami. V večini našega vzpetega sveta je bila jesen 2010 malo toplejša kot v dolgoletnem povprečju, a odklon ni dosegel niti stopinje Celzija. Nekoliko hladneje je bilo le na goratem severozahodu. Manj kot v dolgoletnem povprečju je bilo tudi

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje, Vojkova 1b, Ljubljana.

sončnega vremena, le 60–80 % tistega, ki smo ga vajeni. Smo pa zato pošteno presegli padavinsko povprečje, še najbolj – skoraj dvakratno – na dinarski pregradi, nekoliko manj v predalpskih hribovjih in najmanj v visokogorju ter gričevjih severovzhodne Slovenije. Marsikje je bila že sredi jeseni dosežena povprečna letna količina padavin, zato se bo leto 2010 po mokroti na koncu skoraj zagotovo uvrstilo v prvo jakostno lestvico.

Ker pa tudi mokrota ne pride sama od sebe, si kar takoj pogledajmo njenega glavnega krivca. Že prvi mesec meteorološke jeseni si bomo zapomnili po katastrofalnih poplavam, čeprav se je začel obetavno z dokaj sončnim in zmerno toplim vremenom. Od 7. do 9. dne v mesecu je bilo oblačno in deževno, nato pa se je do sredine meseca nabralo celo nekaj sončnih ur. Sledilo je petdnevno megadeževje, ki je višje zgoraj, če ne drugega, vsaj dodobra očistilo ostenja, police, kamine, grape, žlebove, in kar je še podobnih oblik. Ob tem so se temperature vztrajno spuščale in na koncu tega padavinskega niza je Kredarico že pobelil prvi jesenski sneg. Sledilo je nekaj lepih in toplejših dni, konec meseca pa je bil spet hladnejši in občasno bolj deževen.

Oktober, ki bi moral biti dober – tako pravi star vremenski pregovor – je sprva res ponujal kar nekaj gorkote, za katero pa se je izkazalo, da je "lažna". Bilo je namreč manj sonca in celo nekaj padavin, po prvem tednu pa se je situacija obrnila na glavo. Nekaj padavin, po gorah tudi v obliki snega, in oblačnosti sredi meseca je pognalo temperaturo še nižje in nekatera jutra so bila že prav zimsko hladna. Zato pa je bila zadnja dekada temperaturno bolj razgibana, 26. in 27. oktobra je tudi že nekatere doline prekrila snežna odeja. Sledila je ekspresna otoplitev, saj se je na Kredarici v 48 urah ogrelo z zimskih -11°C na poletnih $+7^{\circ}\text{C}$.

Zadnji mesec jeseni je bilo "vsega po malem na žaru, a brez ocvirkov", sonca pa tudi v resnici zelo malo, na zahodu celo manj kot 60 % dolgoletnega povprečja. Prva polovica meseca je bila, z izjemo kratkega obdobja okoli desetega dne, v glavnem "oktobrsko" topla. Sonca sicer ni bilo na pretek, a vendarle precej več kot v drugi polovici meseca, ki je bila bolj nenavadna po temperaturi – ta je nezadržno padala, ohladilo pa se je za okoli $10\text{--}15^{\circ}\text{C}$! Praktično vse dni je z neba le padalo in padalo, ob koncu meseca se je tudi po nižinah spremenilo agregatno stanje padavin, saj je tudi tam snežilo.

Snežna odeja se je močno odebelila in je v visokogorju bolj kot na zaključek jeseni spominjala na vrhunec zime. Na Kredarici so zadnje novembrsko jutro beležili 275 cm, na Voglu 115 cm in v Ratečah 53 cm beline. Na naši najvišji postaji so podobno višino novembrskega snega izmerili zadnjič leta 2000, ko ga je bilo 245 cm. Kot kaže, ga zadnja štiri desetletja še nobeno jesen ni bilo toliko kot letošnjo. Da bo mera polna, je v prvih dneh decembra padla že tudi istovrstna decembrska rekordna znamka!

Celotna meteorološka jesen je bila v visokogorju in deloma tudi v sredogorju nekoliko hladnejša od dolgoletnega povprečja, nižje pa čisto taka, kot smo je vajeni. Prva dva meseca sta bila sveža, november pa precej mil. Zato pa je vse nadmorske višine in gorata območja zaznamovala obilna jesenska moča. Padavinski presežek je bil od okrog tretjine pa do polovice nad pričakovanim. K temu sta pripomogla izjemno moker september in "zmerno" moker november, oktober pa je bil nekoliko presuh. Obilne padavine so se poznale tudi na debeli snežni odeji na Kredarici v novembru. Skladno s padavinsko sliko se je Sonce pogosto skrivalo za oblaki, še posebej novembra. Končni izkupiček je tako znašal le tri četrtine pričakovanih ur sončnega obsevanja.

”Marsikje je bila že sredi jeseni dosežena povprečna letna količina padavin, zato se bo leto 2010 po mokroti na koncu skoraj zagotovo uvrstilo v prvo jakostno lestvico.

Med nenavadne, omembe vredne vremenske dogodke gotovo lahko uvrstimo že omenjene obilne padavine sredi septembra, močno otoplitev ob koncu oktobra in zimske razmere ob koncu novembra. V sak mesec meteorološke jeseni nam je torej postregel s svojevrstnim ocvirkom. O drugih dveh smo nekaj zapisali že v časovnem pregledu, zato namenimo sedaj več besed poplavam. Deževje, ki je trajalo od 16. do 19. septembra, je bilo najizdatnejše na območju Trnovskega gozda, natančneje na Črnovrški planoti (tam so morali prestaviti tudi decembrski RTV referendum, takrat zaradi mraza oziroma ledu). V Zadlogu je v 48 urah padlo več kot 500 mm padavin. V Alpah je bilo padavin manj in tudi klimatološko gledano niso bile tako izjemne. V štirih dneh je na Žagi pri Bovcu padlo 309 mm, na Črnicu nad Kamnikom 247 mm in v Lučah 236 mm dežja.

Če kaj, smo torej minulo jesen pogrešali babje poletje, saj ni bilo ne prave toplote ne dolgotrajnega sončnega vremena. Pa vendar smo vsi tisti, ki redno zahajamo v vzpeti svet, spet prišli na svoj račun. Še toliko bolj prav zaradi tega, ker so bili trenutki, ko sta se nam "razjasnila srce in oko", precej skopo odmerjeni in smo se morali zadovoljiti z drobtinicami. In prav to je eno od neponovljivih doživetij povsod tam, kjer lahko tudi prisluhnemo vremenskemu dogajanju, saj smo hkrati tudi njegov sestavni del, in kjer šepeta tišina. ○

Preglednica 1. Povprečna temperatura ($^{\circ}\text{C}$) in količina padavin (mm) v meteorološki jeseni 2010 ter primerjava s povprečjem obdobja 1971–2000.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1971–2000
Rateče (864 m)	6,5	0,3	628	135
Planina pod Golico (970 m)	6,9	0,1	806	153
Vojsko (1067 m)	6,4	0,2	1132	149
Vogel (1535 m)	3,9	–0,9	1285	130
Krvavec (1740 m)	3,4	–0,6	538	140
Kredarica (2514 m)	–0,6	–0,6	832	135

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.